SEÇKİN ŞİİRLER

Şair Mirza Ali Ekber Sabir

(Tahirzade Mirze Elekber)

"Söz anlamayan,
cehalet içinde boğulan insan,
konuşan herkesi
susturmaya çalışıyorsun."

Azerbaycan Türkçesi'nden
Türkiye Türkçesi'ne Çeviri:
Mehmet Karabağlı
Araştırmacı-Yazar
2026

İÇİNDEKİLER

3 *Önsöz*
4 *Giriş*
5 *Şair Hakkında*

ŞİİR

6 Ne Verirsen Ver, Sakın Bir Dirhem Zekât Verme!
7 Ah Etmemin Sebebi Nargilenin Keyfidir
8 Kıpırdama Sakın, Evladım, Gafletten Uyanma!
9–10 Sen Yeter ki Halkın Gözünde Temiz Görün
11 Yaşlılıktan Şikâyet
12 Millet Nasıl Yağmalanırsa Yağmalansın, Bana Ne?!
13–14 Bize Ne?!
15 Aldanmam ki Doğrudur Senin Dinin, Ey Amca!
16–17 Korkarım
18 Elhamdülillah ki "Dabistan" da Kapandı!
19 Vay Babam! Bu Oğlan Ne Ağır Uyudu — Ölmüş!
20–21 Ey İşçi! Sen de Kendini İnsan mı Sanıyorsun?!
22–23 Vay Vay! Ne Büyük Bir Derde Düştü İşim!
24 Öğle Yemi
25 Ağlaşma
26–27 Seferberlik — Engelleyin!
28–31 Bir Cebimde Banknot, Bir Cebimde Gümüş Para
32–34 Gavur Kızı
35–36 Nasihat
37–40 Bu Boyda!..
41–42 Kişi Durma
43–46 Arzu
47–50 Bundan Sonra Bir Bahane
51–54 İstikbal Bizimdir
55–57 Ne Yapayım, Vah!
58–59 Ey Alnın Ay, Yüzün Güneş
60–62 Füzulî'ye Benzetme
63–64 Vaiz, Kalem Ehlini Niye...
65–66 İnsanı İnsan Eden Paradır
67–68 Zahit, Ölmeden Önce Amacına Er
69–70 Yaşlılar Marşı
71–74 Paraya Yöneliş
75–78 Teşekkür
79–82 Altmış Yıllık Ömrüm Sende
83–87 İran Halkına Bak, Vay!
88–91 Uyuyorsun, Molla Amca, Hâlâ
92–93 Bir Demet Gül
94–97 Ay Can! Ay Can!..

98–100 Kurban Bayramı
101–102 Zahitlere
103 Ne Olur, Özgürlük Helvası Beni Baştan Çıkarsa
104 Öyle Sanmıştım ki Artık Sabah Olmuş

105 *Kaynaklar*

ÖNSÖZ

Seçkin Şiirler Kitabı, Azerbaycan Şamahı doğumlu Mirza Ali Ekber Sabir'in Azerbaycan Milli Kütüphanesi arşivinde kayıtlı çok sayıda şiiri arasından seçilip Türkiye Türkçesi'ne çevrilen şiirleri kapsamaktadır. Mirza Ali Ekber Sabir, Türkiye'de de bilinir. Çeşitli kaynaklarda çeviriler olmakla beraber; günümüz kuşağının anlayabileceği güncel Türkiye Türkçesi çevirisine rastlanmamıştır. Mirza Ali Ekber Sabir'in eseri "Hophopname", Azerbaycan Devleti desteğiyle aydınların açıklamalı olarak şairin ölümünden sonra halka sunduğu çok kapsamlı bir eserdir. Emeği geçenlere saygılarımı sunuyorum. Eser, Azerbaycan Milli Kütüphanesi arşivinden alınmıştır. Karapapak Türkü olmam nedeniyle Mirza Ali Ekber Sabir'in kullandığı dil bana yabancı değil. Geçmişte şiirlerini zevkle okudum. 49 yıllık yaşam sürecinde seçkin bir aydın kimliğiyle şiirler ve yazılar yazmıştır. Şairin şiirlerinin Türkiye'de daha çok okunması ve anlaşılması amacıyla çevirisi yapılarak yazılan Seçkin Şiirler Kitabı'nı okumak, Mirza Ali Ekber Sabir'i tanımak ve anlamak için atılmış önemli bir adım olacaktır. Toplumsal aydınlanma sürecinde şiirsel direniş ve mücadele insanlık için değerlidir.

Mehmet Karabağlı
Nisan 2026

GİRİŞ

Bu kitap, Azerbaycan edebiyatının en güçlü hiciv ustalarından Mirza Ali Ekber Sabir'in (Tahirzade Mirza Elekber) derin anlamlar taşıyan şiirlerini bir araya getirmektedir.

Mirza Ali Ekber Sabir, yaşadığı dönemin toplumsal yapısını cesur bir dille eleştiren, mizahı bir silah gibi kullanarak cehalete, adaletsizliğe ve ikiyüzlülüğe karşı duran öncü bir şairdir. Onun şiirlerinde görülen keskin ironi ve sade anlatım, halkın içinden gelen bir sesin gücünü taşır. Sabir, yalnızca kendi dönemini değil; insanlığın değişmeyen zaaflarını da gözler önüne serer. Bu yönüyle eserleri, yazıldığı zamandan bağımsız olarak bugün de anlamını ve etkisini korumaktadır. Bu seçkide yer alan şiirler, Mirza Ali Ekber Sabir'in özgün dilinden Türkiye Türkçesi'ne aktarılmıştır. Metinlerde şairin eleştirel üslubu ve düşünce derinliği korunmaya özen gösterilmiş; okuyucunun eserle doğrudan bağ kurabilmesi hedeflenmiştir. Elinizdeki bu eser, sadece şiirlerden oluşan bir kitap değil; aynı zamanda bir farkındalık çağrısıdır.

Mirza Ali Ekber Sabir'i okumak, gülerken düşünmek; düşünürken sorgulamak ve belki de değişimin gerekliliğini fark etmektir.

Mehmet Karabağlı
Nisan 2026

Mirza Ali Ekber Sabir
(Tahirzade Mirze Elekber)
(1862–1911)

Mirza Ali Ekber Sabir, Azerbaycan edebiyatının en güçlü hiciv şairlerinden biridir. Şamahı'da doğan Sabir, yaşamı boyunca öğretmenlik yapmış; halkın içinde yaşayarak toplumun sorunlarını yakından gözlemlemiştir. Şiirlerinde cehalet, din istismarı, adaletsizlik, yoksulluk ve sosyal eşitsizlikleri keskin bir ironi ve mizahla eleştirmiştir. Halk dilini ustalıkla kullanarak geniş kitlelere ulaşmış, düşüncelerini sade ama çarpıcı bir üslupla ifade etmiştir.

Eserleri, özellikle Molla Nasreddin dergisinde yayımlanmış ve büyük yankı uyandırmıştır.

Sağlığında hiçbir kitabı basılmadı. Ölümünden sonra, 1912 yılında birçok Azerbaycan aydınının müşterek çabalarıyla gün yüzü gören "Hophopname" adlı kitabı, kısa bir süre içinde Azerbaycan'da çok popüler oldu.

Sabirabad şehri ve Sabirabad Rayonu adlarını Sabir'den aldı; Bakü'de, Sabirabad'da ve Şamahı'da heykelleri dikildi.

En Önemli Eseri

"Hophopname", sanatçının toplumsal eleştirilerini bir araya getiren başlıca yapıtıdır.

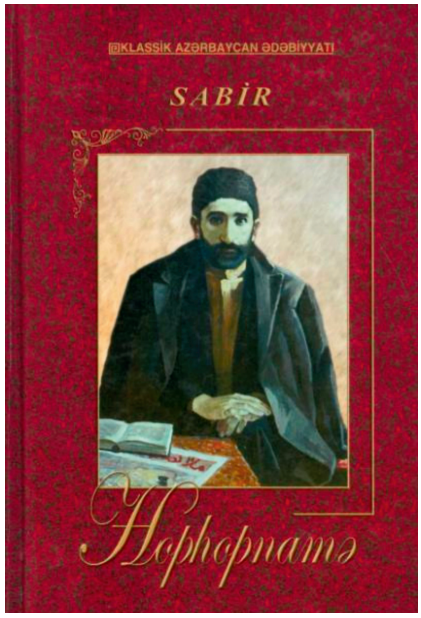

Ne Verirsen Ver,

Sakın Bir Dirhem Zekât Verme!

Ne verirsen ver, ama sakın bir dirhem zekât verme,

Varsın yoksul köylü açlıktan ölürse ölsün.

Ne verirsen ver oğlum, borcunu tam ödeme,

Ne alırsan al, aman ha, fakire selam bile verme.

Ne yaparsan yap, ama içkiden uzak durma,

Ne tutarsan tut, ama sakın iyi bir iş tutma.

Ne çekersen çek, ama utanma kötülükten,

Nerede yatarsan yat, sabah kalkmayı aklından geçirme.

Nereye gidersen git, ama okula gitme,

Kime uyarsan uy, ama dine, mezhebe uyma.

Ne içersen iç kardeşim, ama doğruyu tartma,

Milletin derdini çekme, bırak, nargileni çek.

Yetimlere bakmazsan bakma, bak eğlenceye,

İmana gelmezsen gelme, git lanete yönel.

İyiliğe sebep olamıyorsan olma, kötülüğe sebep ol,

Yardım etmiyorsan etme, güçsüzlere zulmet.

Ah Etmemin Sebebi Nargilenin Keyfidir

Ah etmemin sebebi nargilenin keyfidir,

Kan ağlamam fincandaki kahve içindir.

Verdiğim vaazlar, ettiğim iyilikler hep görünüşte,

Asıl amacım kese ve para içindir.

Başımın dönmesi buğday yığınları yüzünden,

Huzursuzluğum mal ve servet içindir.

Her gün göğsümü yerlere sermemin sebebi,

Aslında sofradaki ekmeğe olan açlığımdır.

Hasta bedenim köfteyle, yemeklerle dertlidir,

Kanlı ciğerim dolma ve patlıcan içindir.

Ağzımı doldurup cennet nimetlerinden söz ederim,

Ama aklım tabaktaki fesencan yemeğindedir.

Coşkuyla anlattığım cennet ırmakları,

Kevser tadındaki şerbetler içindir.

Gördüm ki pilav pişiyor, açlığa sabrettim,

Bildim ki bu hazırlık bir ziyafet gecesi içindir.

Ah, bir kez seni görebilsem ey sevgili miras,

Gönlüm seninle altın dolu sofralar içindir.

Ey gönül, zenginlere yönel, yoksullara uyma,

Seni kalbimde beslememin sebebi de budur.

Ahının ateşi kimseye etki etmez, ey Hop-Hop,

Bu ateş yalnızca senin yanan canın içindir...

Yan ama ses etme, Allah aşkına!

Kan ağla ama konuşma, Allah aşkına!

Doğruyu söylemiş olsan bile,

Söyleme, sus, Allah aşkına!..

Kıpırdama Sakın, Evladım, Gafletten Uyanma!

Kıpırdama sakın, evladım, gafletten uyanma!

Gözünü açma, cehalet uykusundan uyanma!

Ninni, yavrum, ninni!

Yat, geride kal, ninni!

Aldanma — uyanıklıkta rahat yoktur, heyhat!

Gaflet içinde yaşayanlar gibi zevk yoktur, heyhat!

Uyananın başı sağ kalmaz, heyhat!

Koy başını, rahat yatağından uyanma!

Ninni, yavrum, ninni!

Yat, geride kal, ninni!

Gözünü açarsan dert ve zahmet göreceksin,

Millette keder, ümmette sıkıntı göreceksin,

Millete baktıkça şaşkınlık içinde kalacaksın,

Çek yorganı başına, bu talihsizlikten uyanma!

Ninni, yavrum, ninni!

Yat, geride kal, ninni!

Bir an uyanırsan hemen yeniden uyu,

Bırak afyonunu, sarıl nargilene, uyu,

Sağın incinirse dön soluna, yine uyu,

Yıllardır alıştığın bu düzenden uyanma!

Ninni, yavrum, ninni! Yat, geride kal, ninni!

Uyku gözün nurudur, onu gözünden eksik etme,

Sakın bir an bile bu sözden sapma,

Ama öyle derin uyu ki kendini bile unut,

Dünyayı saran fırtınadan, kıyametten uyanma!

Ninni, yavrum, ninni!

Yat, geride kal, ninni!

Sen Yeter ki Halkın Gözünde Temiz Görün

Çaba göster, sen sadece halkın gözünde temiz görün, İnsanları inandır;

İçin ateş olsa da, davranışta toprak gibi görün,

Dünyayı yakıp yıksan da!

İnsanların dikkatini kuşağınla, cübbenle çek,

Gözleri üzerine topla;

Her türlü hileyle o abaya gir,

İmanın direği gibi görün;

Gayret et ki sakalın üç karış uzasın,

Başındaki sarık ona uygun olsun;

Kuşağın da uzun ve gösterişli olsun,

Detaya ne gerek...

Tesbihini elinden bırakma, duayı eksik etme,

Sürekli zikir çek; Mecliste ağır başlı görün, Yumuşak konuş;

İşte böylece dindar görünümü giyindin,

Çok saygıdeğer oldun;

Artık halkın gözünde temiz görünüyorsun,

İyilik sahibi sayıldın;

Baştan ayağa güvenilir biri oldun,

Zahitleşmiş gibi göründün;

Ne olmak istiyorsan işte o oldun, Amacına ulaştın!

Artık vakti geldi — dünyayı yağmalamaya başla,

Tut, kaçanı bırakma!

Hüküm senin elinde, işleri eline geçir,

Zor işlerin çözümünü topla;

Dul kadına zulmet, yetime ihanet et,

Ölümden korkma;

Hileyi kendin yap,

şeytana da lanet oku!

Bu yaptıklarınla mutlu ol;

Hileden vazgeçme,

Yalandan, sahtekârlıktan vazgeçme,

İmanı bile versen,

Parayı elinden bırakma!..

Yaşlılıktan Şikâyet

Ne yazık, yaşlandım; gücüm elimden düştü, Ah o gençlik, yazık!

Zayıflık beni çaresiz bıraktı,

işimden oldum,

Ne büyük zarar gördüm!

Gençlikte geçen günleri hatırladıkça Derlerim on kat artar!

Ey Rabbim, bir daha muradıma erebilir miyim? Heyhat, heyhat!

Sakalım ağardı, belim büküldü, hâlime bak!

Günlerim acılaştı;

Kadın da her gün sakalımla alay eder,

"Şu sakala bak hele..."

Ne güzel günlerdi, istediğim gibi gezerdim, Sazlı sözlü meclislerde;

Nice zavallıların başını ezerdim

Tokatla, yumrukla.

Bu sayede durmadan çalışır, çabalardım,

Mal mülk kazanırdım;

Kol gücüyle geçimimi sağlar,

Zenginlik elde ederdim.

Ama şimdi bedenim çöktü yaşlılıktan,

Bir yardım edenim yok!

Görmüyor musun hâlimi, düştüm o yüksek yerlerden,

Feryadıma yetişen yok;

Hiçbir yerde sesim yok,

Güçlü nefesim yok,

Aklım hâlâ gençlikte,

Başka hiçbir isteğim yok!

Millet nasıl yağmalanırsa yağmalansın, bana ne?!

Millet nasıl yağmalanırsa yağmalansın, bana ne?!

Düşmanlara muhtaç olursa olsun, bana ne?!

Yeter ki ben tok olayım, başkalarıyla ne işim var,

Dünya aç kalırsa kalsın, bana ne?!

Ses çıkarma, uyuyanlar uyanır — bırak uyusunlar,

Uyuyanları kimsenin uyandırmasını istemem,

Arada bir uyanan varsa da Allah yardımcım olsun,

Ben sağ kalayım da bütün dünya batsa da batsın;

Millet nasıl yağmalanırsa yağmalansın, bana ne?!

Düşmanlara muhtaç olursa olsun, bana ne?!

Bana dünya tarihinden söz açma,

Geçmiş zamanlardan, eskilerden bahsetme,

Şimdi önüme dolma, ekmek getir de keyfime

bakayım, Geleceği düşünmek ne gerek, hayat zaten

fani;

Millet nasıl yağmalanırsa yağmalansın, bana ne?!

Düşmanlara muhtaç olursa olsun, bana ne?!

Vatanın evlatları bırak başıboş dolaşsın,

Rezillik çamuruna bulansın elleri başları,

Dullar dilenci olsun, yanıp kavrulsun,

Yeter ki benim şanım, şöhretim yükselsin;

Millet nasıl yağmalanırsa yağmalansın, bana ne?!

Düşmanlara muhtaç olursa olsun, bana ne?!

Her millet dünyada ilerlerken,

Herkes kendi yurdunda yükselirken,

Eğer ilerleme benim yorgan döşeğime gelirse,

Biz de rüyalar âleminde ilerleriz;

Bize Ne?!

Bu yıl halka pahalılık zarar verdiyse, bize ne?! Aç, perişan insanlar geçinemiyorsa, bize ne?! Biz malımızı açlara mı adamışız ki?

Her isteyene dağıtalım servetimizi?

Biz yalnız kendi hâlimizi düşünürüz, Çocuklarımızı hep naz içinde büyütürüz; Yetim çocukları perişanlık bastıysa, bize ne?! Aç, perişan insanlar geçinemiyorsa, bize ne?!

Bu da söz mü — kazandığımız paraları

Verelim de Zengezur serserileri yesin mi? Onların çaresi yoksa, bize ne düşer?

Varsın fakirlerin gözleri akarsın,

Gece gündüz dert çeksinler, bize ne?!

Aç, perişan insanlar geçinemiyorsa, bize ne?!

Bırak, ey molla amca, bizi zorlama!

Senin oyununa gelmeyiz biz!

Artık Zengezur'a göz ucuyla bile bakmayız!

Karlı dağlarda donarak ölen varsa, varsın ölsün!

O zavallıya ovalar nasip olmadıysa, bize ne?! Aç, perişan insanlar geçinemiyorsa, bize ne?! Bize o keder dolu yerleri gösterme, sevgili! Baharda gezdik güller açan dağları,

Ürününü topladık, bağını bıraktık,

Kış için Tiflis'in eğlencelerini seçtik; Zengezur'u şimdi boran bastıysa, bize ne?!

Aç, perişan insanlar geçinemiyorsa, bize ne?!

Şimdilik yıkık evleri bırakıp çıktık,

Tiflis diyarında konaklar kurduk,

Sonunda Lizalar gibi sevgililer bulduk,

Avizelerle aydınlatıyoruz evlerimizi;

Zavallıların kulübeleri karanlığa gömüldüyse, bize ne?!

Aç, perişan insanlar geçinemiyorsa, bize ne?!

Aldanmam ki Doğrudur Senin Dinin, Ey Amca!

Aldanmam ki senin dinin doğrudur, ey amca!

Eğer gerçekse dinin, kes beni de gör, ey amca!

İmanına yemin ederek halka saldırıyorsun,

Yoksa dinin bir haydut tüfeği midir, ey amca?!

Kalbin gibi karartamazsın iyiliği, boyanmaya

çalışma, bırak bu sahtekârlığı, ey amca!

Eğer oruçtan, namazdan sana para çıkmasaydı,

Bu kadar zahmete katlanır mıydın, ey amca!

Namazını gözümüze bir mızrak gibi sokma,

Davranışlarında göster gerçek inancını, ey amca!

KORKARIM

Yaya olarak düşerim çöllere,

Dikenli çalılar görürüm, korkmam.

Gezerim kırları, ıssız yerleri,

Çöl haydutları görürüm, korkmam.

Bazen denizde bir kayığa binerim,

Dalgalı fırtına görürüm, korkmam.

Bazen kıyıya çıkarım,

her yanda azgın yabaniler görürüm, korkmam.

Bazen şafak gibi çıkarım dağlara,

Yanan volkanlar görürüm, korkmam.

Bazen gölge gibi inerim ormanlara,

Yırtıcı hayvanlar görürüm, korkmam.

Yol alırım bazen kamışlıklara,

Bir sürü aslan görürüm, korkmam.

Bazen mezarlıkta kalırım,

Mezarda kemik görürüm, korkmam.

Bazen harabeler olur bana yurt,

Cin görürüm, ruh görürüm, korkmam.

Bu yeryüzünde kısacası

Çeşit çeşit şeyler görürüm, korkmam.

Yabancı diyarlarda bile dolaşırım,

Nice garip insanlar görürüm, korkmam.

KORKARIM (2)

Ama bütün bu korkusuzluğuma rağmen,

doğrusu,

Ey kardeş,

vallahi, billahi, tallahi,

Nerede bir müslüman görsem, korkarım!..

Boşuna korkmuyorum, bir sebebi var:

Ne yapayım, artık yok olmuş bu insanların

düşüncesini kanlı kanlı görüyorum, korkarım,

Korkarım, korkarım, korkarım!..

Elhamdülillah ki “Dabistan” da Kapandı!

Elhamdülillah ki “Dabistan” da kapandı!

Bir sonbahar rüzgârı esti, gülistan da kapandı!

Bütün ekinlerin ürünleri boşa gitti,

Rüzgâr kavun karpuzu vurdu, bostan da kapandı!

“Ülfet” kesildi, “Terakki’nin Delili” sustu,

“Himmet” yok oldu, edebiyat yurdu da kapandı!

“Rehber” yoruldu, “İrşad” ile “Tekâmül” uyudu,

Aslanlara ok değdi, kamışlık da kapandı!

Rekabet meydanında bizim gayretimizle

Dava kapandı,

Rüstem gibi kahramanlık da bitti!

Vatanın çocukları açlıktan bağıra bağıra ölsün,

Annelerin göğsü yandı, süt de kesildi!

Bırakın eskilerin taş kalpleri gül gibi açılsın,

Yenilik yanlılarının zafer evi de kapandı!..

Vay Babam, Bu Oğlan Ne Ağır Uyudu — Ölmüş!

Vay babam, bu oğlan ne ağır uyudu — ölmüş!

Üstündeki yorgan bile kıpırdamıyor — ölmüş!..

Bu kadar bağırmaya bütün komşular toplandı,

Kıpırdamıyor bile, demek ki can vermiş — ölmüş!

“Diriler gibi yatıyor, birazdan kalkar” denemez,

Bu ölü uykusudur, bunun sonu yok — ölmüş!

Ağır ağır çıkan nefesi bile buz gibi,

Vücudunda kan donmuş, pıhtılaşmış — ölmüş!

Bitler, pireler dolmuş üstüne, hissetmiyor,

Akrep soksan bile “ah” demez — ölmüş!

Hangi doktora anlattıysam derdini,

“Bırak bunu,” dedi, “çoktan ölmüş!”

Ne masajla, ne yapay solunumla,

Ne de başka çareyle düzelmez — ölmüş!

Bunu artık bütün Müslüman çocukları bile

Her yerde söylüyor: “Vay babam, ölmüş!”

Komik olan şu ki bazı Rus “akıllıları” da

Bunlara katılıp diyor: “Müslüman ölmüş!”

Aman ey Molla dayı, bir kitap aç da fal bak,

Çare bulamazsan sen de de ki: “Ölmüş!..”

Ey İşçi, Sen de Kendini İnsan mı Sanıyorsun?!

Ey işçi, sen de kendini insan mı sanıyorsun?!

Parasız adam, insanlığı kolay mı sanıyorsun?!

İnsan olanın şanı şerefi olmalı,

İnsan olanın malı mülkü olmalı,

Demiyorum ki çok yüksek sarayları olsun;

Ama şu alçak, küçücük kulübeyi ev mi sanıyorsun?!

Aptal adam, insanlığı kolay mı sanıyorsun?!

Her yüksek meclise girme hemen,

Ayakta dur, yöneticilere tek söz söyleme,

Fakirlerin insan gibi konuşması bile uygun değil,

Kendini zenginlerle bir mi sanıyorsun?!

Aptal adam, insanlığı kolay mı sanıyorsun?!

Yoksullarla zenginleri kim eşit kıldı?

Hem anlamda hem görünüşte bu mümkün mü?

Parasız biri kendi değerini nasıl kanıtlasın?

Bunu mümkün mü sanıyorsun?!

Aptal adam, insanlığı kolay mı sanıyorsun?!

Git çekicini vur, işini yap, aklından çıkmasın,

Eşitlik istiyorsan cebine bak!

Zenginlerle senin neyin ortak?

Günlük bir kuruşunu milyon mu sanıyorsun?!

Aptal adam, insanlığı kolay mı sanıyorsun?!

Biz zenginiz, elbette şeref de bizimdir,

Mallar bizimse memleket de bizimdir,

Yönetim bizim, devlet adamları da bizimdir,

Ülkeyi derebeylik değil mi sanıyorsun?!

Aptal adam, insanlığı kolay mı sanıyorsun?!

Refah içinde yaşarken

bizim sağladığımız imkânlarla,

Hâlâ nimetlerimize karşı azgınlık

ediyorsunuz,

Böyle mi kurtulacaksınız bizim

minnetimizden?!

Yaptığımız iyiliğin şükrünü nankörlük mü

sanıyorsun?!

Aptal adam, insanlığı kolay mı sanıyorsun?!

Hiç utanmıyor musun?!

Hiç yorulmuyor musun?!

Elhamdülillah!

Ateşlerde yanarsın!

Vay vay! Ne büyük bir derde düştü işim, Allah!

Vay vay! Ne büyük bir derde düştü işim, Allah!

Feryadıma yetiş, yanıyorum ateşlerde, vallah!

İslam'a zarar veriyor birkaç kötü kişi,

İsterler kullar asi ve sapkın olsun,

Ne kötü bir zamana denk geldim, eyvah eyvah!

Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah!

"Okullar açın, yardım edin!" diyorlar,

"Okullara sıra, tahta koyun!" diyorlar,

"Falakayı kaldırın!" diyorlar, "Mollayı dışarı atın!" diyorlar,

Yani molla gitsin, öğretmen gelsin — vah vah!

Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah!

Ben anlamıyorum, nedir bu "öğretmen" dedikleri?

Kırk elli manat maaş alacak her ay öğretmen?

Yeni bir yöntemle ders verecekmiş?

Parayı alıp "oh!" diyecekmiş öğretmen?

Molla da sokakta hasretle iç çekecek —

ah!.. Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah!

Bir yıldır, hatta biraz daha fazla oldu, keyfim yok,

Elim hiçbir işe varmaz, ayağım yürümez,

Ara sıra çocuklarım yeni şeyler söylüyor, Kulağım tınlıyor,

Allah şahidimdir, "Port Arthur", "Mançurya'nın özgürlüğü" diye —

kahkahalar!..

Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah!

Yemin olsun ki delirmiş bunlar!

İslam'a da imana da yabancı olmuşlar!

Vallahi anlamıyorum, bunlara ne olmuş?

“Özgürlük” diye sarhoş olmuşlar...

Bah bah... yine bah bah!.. yine bah bah!..

Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah!

Ah eski günler, keşke bir daha dönseydiniz,

Yeniden beş yüz yıl sürseydiniz,

İlmi, edebi, fazileti yok etseydiniz!

Ey geçen yıl, keşke yanıp yok olsaydın da

bu gafilleri uyandırmasaydın!

Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah!

Bilmem ne oldu da işler böyle karıştı,

İlme düşman olan bu toplum değişti,

Yenilik ve eğitimle kaynaşmaya başladı,

Artık rahat uyuyamıyorum, dert içimi kemiriyor;

Bunları yeniden eski hâline döndürmek mümkün mü?

Lâ havle ve lâ kuvvete illâ billah!

ÖĞLE YEMİ

Bağırma, yat ey aç tavuk, rüyanda bol bol darı gör!

Sus ey zavallı, gökteki can alan kartalı gör!

Kümeste çok saklanma, bahçede de fazla dolaşma,

Yiyenin elindeki bıçağa bak, o keskin ağzını gör!

Verdiğin yumurtadan civciv çıkmasını bekleme,

Tenceredeki omlete bak, ocaktaki ateşi gör!

“Buğday, buğday!” diye çok bağırma Zengezurlu

gibi, Beyin, hanın elindeki tekeli, tekeli gör!

“Benim!” diye övünenlere fazla inanma,

Gerekli günde nasıl kaçtıklarını gör!

Aman ha, vaizin tatlı sözlerine aldanma,

Cübbesine bak, içinde ne zehirler saklı gör!

Bu zenginlerin yüzünü ihtiyaç anında görünce,

Git ey zavallı fakir, kefenini giy, mezarını gör!

Bu “aydınların” sözünü hiç ciddiye alma,

Onları görmek istersen içkiyi gör, kumarı gör!

Bütün işleri palavradır, alışları, verişleri,

Onlarda gerçek olan tek şey boş bir övünçtür!

AĞLAŞMA

Zenginler aç kalanlara baksa ne olur ki, ya Rab!

Bu da ne söz — aç olana yardım mı edilir, ya Rab!

Aç kalanların canı gözlerinden çıksa da,

Gitsin çalışsın, kazansın kendi emeğiyle,

Zengine ne faydası var onların yediklerinden?

Yemeyip açlıktan ölse, daha iyi bahane, ya Rab!

Bana böyle işlerde söz söylemeyin ey cemaat!

Millet kırılıp ölüyormuş, bana ne bundan?

Rızık veren Allah elbette onları da doyurur,

Ben fakire bakıp da neden üzülüp durayım, ya Rab!

Bu gazeteciler değil mi bizi derde sokan?

Olmamış şeyleri büyütüp duruyorlar

— "Yoksullara yardım edilmeli!" diye

Para gönderin oraya buraya, ya Rab!

Sana ne, evin yıkılsın mı fakir için yanıyorsun?

Onlar senin babanın oğlu mu, kardeşin mi ki tanıyorsun?

İki gözüm gibi sevdiğim param var, anlamıyor musun?

Onu her ölene veremem ki, ya Rab!

Fakirler neden zenginin yakasına yapışsın?

Karnı açsa satsın şapkasını, elbisesini;

Zengin başka işlerde de cömertliğini gösterir,

Az mı bağış yapıyor oraya buraya, ya Rab!

Ey gazeteci, hep yazıyorsun — bir düşün!

Zenginin işine bak, sonra konuş!

Parasını fakire versin de açlıktan kendisi mi ölsün?

Yoksa o da mı Xansenem gibi kapı kapı dolaşsın, ya Rab?!

Seferberlik / Engelleyin!

Ses yükseldi — izin vermeyin!

Millet uyanıyor — izin vermeyin!

Eğitim yoluna, okula...

Herkes yöneliyor — izin vermeyin!

İşler yavaşlıyor — izin vermeyin!

Halk uyananlara karşı birleşiyor,

Her gün gazete yazanlara,

Kazanlar ateşe konmuş,

Kaynıyor, taşıyor — izin vermeyin!

Sınırı aştı — izin vermeyin!

Gençleri bırakın gitsin,

Onlarda zerre kan yok!

Sözleri doğru olsa bile,

Başları bozuk — izin vermeyin!

Yüzleri tıraşlı — izin vermeyin!

Büyüyü, aldatmayı sevin,

Şairi, şiiri boş verin,

Okulla bu topluluğun

Arası çok yakın — izin vermeyin!

Uğursuzluk var, sesini kesin! Kargalar doluşmuş —

izin vermeyin!

Çok kötü birleştiler — izin vermeyin!

Kâfir olmuşlar, vurun vurun!

Sevgi bağlarını koparın! Yazdığı şiirleri yırtın!

Dine dokundu — izin vermeyin!

Küfre bulaştı — izin vermeyin!

Aklı, şuuru, anlayışı yok,

Namus ve hayadan payı yok,

Ne dini var ne merhameti,

İşleri çocukça — izin vermeyin!

Tam bir aptal — izin vermeyin!

Kaşları kırıldı — izin vermeyin!

Gözden kayboldu — izin

vermeyin!..

Bir Cebimde Banknot,
Bir Cebimde Gümüş Para

Bir cebimde banknotum,
bir cebimde gümüş param,

Olsun, olsun, çok olsun böyle zevkli bir yaşam!

Gözümün önünde vatan yok olup gitse bile,
Olsun, olsun, çok olsun böyle zevkli bir yaşam!

Karşımda dağlar bile saygıyla dizilse,

Açların gözünden çağlayan gibi yaşlar aksa,

Bakmam — yeter ki kasamda paralar çoğalsın,

Olsun, olsun, çok olsun böyle zevkli bir yaşam!

Kardeş kanıyla vatan bir lale bahçesi olsa,

Zalimlerin zulmü vicdana hiç dokunmasa,

Yeter ki şanımız artsın, keyfimiz yerinde olsun,

Olsun, olsun, çok olsun böyle zevkli bir yaşam!

Şimdi harcamam, bana lazım bu kazancın sonu,

Çünkü dünyada her işin sonu paraya bağlı,

Cehenneme gitsin — bütün Müslümanların sonu ne olursa olsun!

Olsun, olsun, çok olsun böyle zevkli bir yaşam!

Millet ezilmiş — ne yapayım kutsal haklarını?!
Hiçbir yerde yoksa saygınlığı, değeri, sesi,
Ben böyle sözlerin oyuncağı olmam!

Olsun, olsun, çok olsun böyle zevkli bir yaşam!

Kısacası, yanımda bir daha
vicdandan söz etme,

Aç kalan, ağlayan kimsesiz
yetimlerden söz etme,
Gönlümü açmak istiyorsan —

bana
“milyon” de!
Olsun, olsun, çok olsun böyle

zevkli
bir yaşam!

Gavur Kızı

Bilmem ne çare bulayım,
ey Molla Nasreddin!

Bizim karı beni iyice hasta etti,
gavur kızı!
On beş, on altı, belki de on yedi yıl oldu,
Bu yük benim evimde durur,

gavur kızı!

Üç dört çocuk doğurdu, yaşlandı,
dişleri döküldü,
Perişan bir hâle geldi bu talihsiz,
gavur kızı!
Şimdi ona ne kadar diyorum:

“Sen yaşlandın,

İşin çok, sana zor geliyor, gavur kızı

—

Gel razı ol da ben bir kız daha alayım, keyfime bakayım,
O da sana hizmet etsin,” gavur kızı!

Buna karşı dönüp köpek gibi homurdanır, Evde bana rahat vermez, gavur kızı! Kimse de demiyor:

“Ey başı belalı,
sana ne oluyor,

Ne hakkın var böyle düşmanlık etmeye, gavur kızı?!”
Sabah olur, kalk; inekleri sağ, yayığı çalkala,

Duvara tezek yapıştır, çalış dur, gavur kızı!

İp eğir, kilim doku, yün tara,

Tandır yak, ekmek pişir, yemek yap, et hazırla, gavur kızı!

Başını eğ, işine bak sadece,

Çamaşır yıka, evi süpür, hizmet et, gavur kızı!

Yoksa sana ne ki adam yeniden evlenirse?

Sen kadınsın — sadece itaat et,

gavur kızı!

Erkektir, isterse kaç kadın alır alır,

Kadın da hayvan gibi durur, bakar, gavur kızı!

Nasihat

Ey efendi, çalış görünüşte şık ve düzgün ol!
İstersen iç dünyanda tamamen boş ve anlamsız ol!
Adını "bilge" koy ama bilgeliği sevme,
Gerçek bilgelere karşı gizlice savaşa hazır ol!
Hayvan gibi bir yerde çamura saplandığında,
Ortaya fitne sözler at, sabırsız ve dar görüşlü ol!
Yüzlerce zarar ver halka, kendi çıkarını gözet,

Kendini kandırma, uyanık ve kurnaz ol!

Gerekirse işini iki yüzlü yap:

Bir yanda koyun, diğer yanda kaplan ol!

Bir gece hapse düşsen hemen
yolundan dön,
Şeytanlığa alış, zorba bir dev ol!

“Hak söyleyenleri” sapkın ilan et,
hepsini dışla, Kendin de hak yolunda

yavaş ve
isteksiz ol!

Şapkalı Müslüman görünce her an
lanet oku,

Molla, bey ve han kapısında dalkavuk ol!

Bu Boyda!..

Nedir bu çocukların hâli böyle,
bu boyda, bu boyda?

Nereye gidiyor bu zavallılar, aman,
bu boyda, bu boyda?
Üzerlerinde bluz, başlarında süslü şapkalar,
Alınlarında Ruslar gibi izler, bu boyda, bu boyda!
Bunlar değil mi dindarların tertemiz çocukları?
Okullarda yer tutmuşlar, bu boyda, bu boyda!
Garip olan şu ki, bunların da bir hâlleri var,

Büyük adam gibi okuyorlar hemen, bu boyda, bu boyda!

Daha "elifba"yı yeni öğrenmeleri gerekirken,
Bilim kitaplarını akıcı okuyorlar, bu boyda, bu boyda!
Yirmi yaşındaki gençler ana dilini bilmezken,
Bunlar şimdiden beş dil biliyor, bu boyda, bu boyda!
Yabancı dilleri bilmek bir yana dursun,
Yerin ne, göğün ne olduğunu anlıyorlar, bu boyda, bu boyda!

Dünyanın yüzünü parça parça tanıyorlar,

Sanki gezip görmüş gibi anlatıyorlar, bu boyda, bu boyda!

Bütün yıldızları tek tek adlarıyla sayıyorlar,

Her birinin hareketini biliyorlar, bu boyda, bu boyda!

Daha zamanı bile doğru dürüst bilmezken,

Hesap ilmini anlatıyorlar, bu boyda, bu boyda!

Kesin bunlara bunu şeytan öğretiyor...

Yoksa bu kadarını bilir mi insan, bu boyda, bu boyda?!

Aman, çocuklarınızın yoldan çıkmasına izin vermeyin!

Böyle iyi çocuklar kötü olur, bu boyda, bu boyda!..

Kişi Durma,

yıkıl yat artık, ey gafil adam!

Zamanı görüp de şaşma, ey adam!

Şimdi yorganın üç kat oldu, ey adam!

Sakalını şöyle bir iki sıvazla, ey adam!

Çek başına yorganını, yat ey adam!

Gecenin başından beri uzanmışsın böyle,

Rahatı yatmakta bulmuşsun böyle,

Doğrusu buna iyice inanmışsın böyle,

Ama ben inanmam — usanmışsın böyle,

Çek başına yorganını, yat ey adam!

Ömür geçmiş, saçların un gibi ağarmış,

Dişlerin dökülmüş, sakalın yün gibi olmuş,

Göğsün çökmüş, belin "nun" gibi bükülmüş,

Gerçi yaşlı bir maymuna dönmüşsün,

Ama yine de lanet bir tilki gibi

Hemen al afyonunu, at içine, ey adam!

Nargileni fokurdat, dumanını çıkar, ey adam!

Biraz da göğsünü kabart, oyalan, ey adam!

Çek başına yorganını, yat ey adam!.

Arzu

Ne ders olsaydı, ne okul, ne ilim ne sanat olsaydı!
Ne derse, ne okula, ne ilme hiç ihtiyaç olsaydı!
Ne sıra, ne kalem, ne tahta, ne tebeşir,
Ne deftere, kaleme, kâğıda bu heves olsaydı!
Ne medrese, ne öğretmen, ne bu yeni usuller,
Ne de çocuklarımızda bu yetenek olsaydı!
Ne halkımızda uyanıklık belirtisi görünseydi,

Ne de okumuşlarda bu zeka olsaydı!

Ne gençlerde millet için bir duygu bulunsaydı,

Ne bu gençler olsaydı, ne de bu millet olsaydı!

Ah, taş düşseydi o güne ki gazete diye bir şey çıktı,

Bu işi başlatanlara lanet olsaydı!

Ne günlük, haftalık, aylık gazete ve dergiler,

Ne matbaa, ne yazar, ne de basım olsaydı!

Ne Doğu olsaydı, ne Uzak Doğu, ne de Japonya,

Ne de onların başarısı halka örnek olsaydı!

Ne "Sur"un sesi, ne fikir adamları,

Ne de İran'da bu kadar direnç olsaydı!

Ne Türkiye'de bu anayasa yayımlansaydı,
Ne de yeni Türklerde bu kadar cesaret olsaydı!
Ne bu şekilde "Molla Nasreddin" dergisi konuşsaydı, ah keşke!
Ne de halkta bu kadar korku ve telaş olsaydı!
O eskiler var ya — utanmadan derler ki:

“Bu çağda böyle alışkanlıklar gerek!”

Şu şuursuzların aklına, olgunluğuna bir bak!

Yazık sizin olgunluğunuza!

Bari
sizde biraz gayret olsaydı!..

Bundan Sonra Bir Bahane Bulup İlan Etmeli!

Bir bahane bulup ortaya atmalı
bundan sonra!

Bütün halka duyurmalı bundan sonra!
Yeni usulün dine aykırı olduğunu açıklayıp,
Eskiyi "Kur'an'a uygun" diye

sunmalı
bundan sonra!
Özellikle bu dergi ve gazetelere karşı bir fetva bulup,
Bilginin yayılmasının yolunu kapatmalı bundan sonra!

Böyle iş, bunca gazete, bunca dergi olmaz canım!

Bunların hepsini geçersiz ilan etmeli bundan sonra!

Din gidiyor, mezhep gidiyor,
mollaların değeri düşüyor,
Buna bir çare bulmalı bundan sonra!

Her önüne gelen kendini yazar sayıp bin söz yazıyor,
Bunları memleketten kovmalı bundan sonra!

Her ne şekilde olursa olsun etkilerini kesmeli,

Hepsini ekmek derdine düşmüş perişanlar yapmalı bundan sonra!

Defterleri yırtmalı, mürekkep kaplarını kırmalı,

Kalemle düşünmeyi yok etmeli bundan sonra!

Mümkünse kökünden söküp, bir düşünceyle

Bütün basını yerle bir etmeli bundan sonra!

Özellikle şairleri zorla

İslam'dan ve imandan çıkmış ilan etmeli bundan sonra!

Kısacası, kimde biraz akıl ve anlayış görürsen,

Onu küfürle damgalamalı bundan sonra!

Arkadaşlar, aman!

Hadi el ele verelim,

Bu yolda sözleşip birleşelim bundan sonra!
Bunlardan bize artık bir fayda yok,

Ama para verirlerse — o zaman
“Müslüman” sayalım bundan sonra!

İstikbal Bizimdir

Yeter artık, çekil git, özgürlüğü bu kadar geciktirme!

Bizim kazanımızda özgürlüğün kepçesi asla dönmez!
Hani diyorsun ya: "Zulüm gecesi ülkeden kaçıyor"?
Görmüyor musun, her tarafı kaplamış nice zulüm?!
Bugün İran'ı baştan başa zulüm seli sarmış,
Zavallı dünya kanını ölçüp biçiyor bu zalimlik,
Daha Tebriz'e bile göz dikmiş bu zulüm!

Yeter artık, çekil git, özgürlüğü bu kadar geciktirme!

Bizim kazanımızda özgürlüğün kepçesi asla dönmez!

Deme ki: “Cesaret kılıcı imkânın gözünü açar!”

De ki: İnsanları tekfir etmek için dil kılıcı her yerde keskindir!

Kâfir diyen, Müslüman’a bakıp kendini Müslüman sanır;

Bugün doğruyu söyleyen herkes küfürle suçlanır;

Ne güzel bir çağ: akıl, bilinç ve vicdan kıtlığı çağı!

Yeter artık, çekil git, özgürlüğü bu kadar geciktirme!

Bizim kazanımızda özgürlüğün kepçesi asla dönmez!

“Mücahitler İran’ın şanını yükseltti” diyorsun,

Buna saray uşakları sabreder mi?

Buna eşrafın namusu razı olur mu?

Bu yol, adaletin ve imanın kurban edildiği bir yoldur!

Şimdi iman zamanı mı? — Hayır, herkes cebini düşünüyor!

Yeter artık, çekil git, özgürlüğü bu kadar geciktirme!

Bizim kazanımızda özgürlüğün kepçesi asla dönmez!

Evet, “İran çölleri gerçekten ateşli bir meydandır”,

Ama o ateşli meydanda bir kükreyen aslan da var;

Fakat her yanda bin hilekâr, tilki kılıklı insan dolu!

İranlılar uyuyor — bir gün uyanıp ülkeyi harap bulacaklar!

Bırak desinler: “Mücahit dinsizdir!”

Bırak tamamen özgürlüğü lanetlesinler!

Desinler ki: “Bize özgürlük gerekmez!”

NE YAPAYIM, VAH!
BU RUS BAŞLILAR

Ne yapayım, ey vah!

Bu Rus kafalılar,

Bilmiyorum nereden gelip taştılar?!

Ülkede günden güne çoğaldılar,

Her işe, her işe karıştılar,

Bırakmayın ey eskiler, ey yaşlılar!

Bu serseriler her yere tırmandılar!

Her biri bin türlü iş icat ediyor,

Toplantı kurup nutuklar söylüyor,

Şii iken Sünnileri sevindiriyor,

Sünni iken Şiilere yardım ediyor,

Sanki bunlar birbirine kardeş oldular,

Hiç taassupları yok, şaşkına döndüler!

Hiçbiri kendi mezhebinin saygınlığını gözetmiyor,
Halkın iyiliğini gözetiyor;

Hepsi bir yolda birleşmiş niyetle,

Atalarının adetlerini beğenmiyor;

Çünkü ne Sünnidirler ne Kızılbaş,

Garip bir şeydir bunlar, akılları karışmış!
Taassup emri neden bozuluyor ki?

Sünni, Şii için neden can versin ki?

Şii, Sünniyi neden insan saysın ki?

Yani bu Müslümanlar neden birleşsin ki?

Gayret edin, din gidiyor ey akılsızlar!

Bırakmayın, bizi aldattılar, şaşırdılar!

Şimdi ki anladınız bunların niyetini,

Çalışın dağıtmaya bu birliklerini!

Bunları bozmak bize zor değildir,

Nerede görseniz okuyun laneti;

Hükmedin: küfre bulaştılar,

Allah'ın dininden kopup kaçtılar,

Hepsi kafirlerle yoldaş oldular,

Çünkü taassupları yok, şaşırdılar!

EY ALNIN AY, YÜZÜN GÜNEŞ, EY KAŞLARIN YAY!

Ey alnın ay, yüzün güneş, ey kaşların yay!
Ceylan gözlerin, karınca gibi ince hattın, kakülün yılan!
Çenen elma gibi, çenende gamze derin bir kuyu,
Kirpiklerin kamış gibi, dudakların bal, bedenin keten!
Boynun sürahi gibi, boy posun uzun bir çınar,
Bedenin ak gümüş, yanağın kırmızı nar!

Yüzündeki ben buğday tanesi gibi,
saçların kuzgun siyahı,

Ah ah!.. Ne garip, ne gülünçsün, ey perişan hâlli güzel!..

FÜZULÎ'YE BENZETME

Bende ar olsaydı, ölümü seçmez miydim?

Onurun ne olduğunu bilseydim, utanmaz mıydım?
Eğer aklım olsaydı dostla düşmanı ayırt etmeye,
Şapşalı'yı, Fəzlullah'ı işten uzaklaştırmaz mıydım?
Esed'in düşüncesini, Sipahdar'ın yaptığını anlasaydım,
Onları can alan kılıçla öldürmez miydim?
İran toprağından bana bir köşe verselerdi,

Kendimi Abdülhamid gibi bahtiyar etmez miydim?

Bilseydim halkın sonunda beni böyle yoksul kovacağını,
Elimde avucumda ne varsa toplayıp önceden kaçmaz mıydım?
İran ülkesinin elimden gideceğini düşünseydim,
Fırsat varken o ülkeyi darmadağın etmez miydim?
Ah, o an ki Takizade bana el vermedi,
Mümkün olsaydı başını gövdesinden ayırmaz mıydım?

Bırak desinler: “Me’deli Ades sevdasına düştü”,

Mencil’i verselerdi orada yerleşmez miydim?..

VAİZ, KALEM EHLİNİ NİYE AŞAĞILIYORSUN?

Vaiz, kalem ehline niçin hakaret ediyorsun?
Ey kara bulut, nuru neden örtüyorsun?
Halkın hepsi dönüp kâfir olsa bile sana ne,
Hilen fark edilince hemen tekfir ediyorsun!
Gasp edeni lanetler gibi görünerek halkı soyuyorsun,
Dünyayı fani diyerek yine de onu imar ediyorsun!

Seni rüyamda cennet bahçesinde gezerken gördüm,

İnsaf et! Bunu nasıl yorumluyorsun?

Riyayı bırak; çünkü riya gizli şirktir,

Bunu sen kendin bile böyle söylüyorsun!

Ben senin hilenin farkına varmak istemedim aslında,

Ama sen hassas gönlüme etki ediyorsun!

Bizden gözünü çek; sana kanan olmaz artık,

Git o kandırdıklarını aldat ki hile yapıyorsun!

İNSANI İNSAN EDEN PARADIR

İnsanı insan eden paradır,

Parasız insanın yüzü karadır!

İster soylu bir geçmişin olsun,

İster asil bir hâlin olsun,

Baştan ayağa kusur içinde olsan bile

–Yeter ki bu dünyada malın olsun;

İnsanı insan eden paradır,

Parasız insanın yüzü karadır!

Aklın, anlayışın, idrakin olmasa da,

Ne gam, yeter ki mülkün olsun;

Milleti yakıp yıkan bir ateş olsan bile

–

Toprağın herkes için secde yeri
olur; İnsanı insan eden paradır,
Parasız insanın yüzü karadır!
İnsafın olmasın, hiç de olmasın,
Esnafın kanını şişeye doldur,
Yeter ki elinde biraz paran olsun –
Seçkinlerin gözünde itibarlısın;
İnsanı insan eden paradır,
Parasız insanın yüzü karadır!

ZAHİT, ÖLMEDEN ÖNCE AMACINA ULAŞMAK İSTER

Zahit, ölmeden önce muradına ulaşmak ister,
Cennete uyku ipiyle bir kement atmak ister.
İnancına göre yatar yatmaz hurileri kucaklayacak,
Bu yüzden namaz üstünde bile uyumak ister.
Ahmağın düşüncesine göre cennet bir Buhara şehridir,
Çocuk gibi hurileri buldukça oynatmak ister.

Maksadı oruç ve namazdan ibaretmiş gibi görünse de, zavallı,
Hem Tanrı'yı hem de insanları aldatmak ister.
Ey Rabbim, uykuda aradığını gerçekte bulamasın!
Yoksa yılların ibadetini bir anda satmak ister.
Hor gördüğü rindleri zahit görse, şüphesiz
Tesbihini, seccadesini zühdüyle savurmak ister.
Aman, zahit küfrün bir iksir olduğunu öğrenmesin,

Yoksa bir zerre bulup imanına katmak ister.

YAŞLILAR MARŞI

Bir ihtiyarım, genç delikanlı gibi yaşarım,

Dört kadını birbirine katarım,

Bir yılda üç-dördünü alır boşarım,

Yaşlı adam yalnız yatmaz...

Parmağıma akik yüzük takarım,

Sakalıma bol bol kına yakarım,

Her yerde bir kadın görsem bakarım,

Yaşlı adam yalnız yatmaz...

Oruç tutar, namazımı kılarım,

Mendilimi gözyaşımla ıslatırım,

Huri kızları zikrimde arzularım,

Yaşlı adam yalnız yatmaz...

Bir müminim, aba cübbe giyerim,

Gözlerde melek gibi görünürüm,

Bir çocuk için yıllarca sürünürüm,

Yaşlı adam yalnız yatmaz...

On yaşındaki çocukların başına,

El sürerim bazen gözüne, kaşına,

"Gaz veririm" gece gündüz nefsine,

Yaşlı adam yalnız yatmaz...

Ahiretim, imanım var, dinim var,

Bilgelerle düşmanlığım, kinim var,

Bir horozum, elli yerde kümem var,

Yaşlı adam yalnız yatmaz...

PARAYA YÖNELİŞ

Gözümün nuru musun ey para,
yoksa canım mısın?
İffetim, namusum, şerefim,
gayretim, kanım mısın?
Hürmetim, övüncüm, yüceliğim,
ihtişamım, şanım mısın?
Mushafım, Mekke'm, Medine'm,
kıblem, dayanağım mısın?
Mezhebim, dinim mi, yolum mu,
imanım mısın?
Ömrüm geçti seni elde etme uğrunda kederle,
Dertlere düştüm, hasret yatağında hasta kaldım,

Dünyadan göçsem bile gönlüm yine sende kalır,

Sen benim ömrüm, hayatım, özüm, canım mısın?

Mezhebim, dinim mi, yolum mu, imanım mısın?

Ah zalim, ah! Senin uğrunda canımı verdim,

Bir kez doya doya senden zevk almayı bile kendime çok gördüm,

Şimdi mirasçılar sana hep birlikte saldırmış,

Sen onların mı, yoksa benim göğsümdeki servetim misin?

Mezhebim, dinim mi, yolum mu, imanım mısın?

Mirasçılarım seni sandığa bile koymaz,
Her biri seni bin türlü yerde harcar,

Restoranlarda, kulüplerde heba olursun,

Seni herkes çiğner; bilmem etim misin, kanım mısın?

Mezhebim, dinim mi, yolum mu, imanım mısın?
Sevgilim, bundan sonra senin de çöküş zamanındır,
Bu hâlinle gönül için bir keder yerisin,

Aklım, kalbim, başım hep senin hayaline bağlıdır,

Beni kendine bağlayan nazlı sevgili sen misin?

Mezhebim, dinim mi, yolum mu, imanım mısın?

Senden vazgeçmezdim elimde güç olsaydı,

Ama ölüm zorla beni senden ayırır,

Canım çıkarken bile istemsizce söylerim:

Gözümün nuru musun ey para, yoksa canım mısın?

Mezhebim, dinim mi, yolum mu, imanım mısın?

TEŞEKKÜR

Mollalar, talihimiz bugün ne tuhaf bir dost buldu!

Misyonerler de bugün bize destekçi oldu!
Hani niyetimiz okulları yok etmekti,

Ama buna gücümüz yetmiyordu,

Okullar arttıkça saygınlığımız azalıyordu,
Onlar açıldıkça bizim mesleğimiz kapanıyordu,
Günden güne derdimiz, sıkıntımız artıyordu,
Arkadaşlar, sevinin, ihtiyacımız yerine geldi!

Kederimiz bitti, sevinç ortaya çıktı bugün!

Misyonerler de bugün bize destekçi oldu!

Misyonerler, o güzel düşünceli akıl sahipleri,
Sankt Petersburg'da tuhaf bir toplantı yapmışlar:
"Müslümanlar bu kadar okul açıyor, bu ne demek!
Geometri okutuyorlar, coğrafya öğretiyorlar,
Fizik, astronomi, tarih ve fen ilimleri de cabası,

Buna bizim tahammül etmemiz mümkün değil!”

Haydi çalışalım, bugün mutlaka buna engel olalım!

Misyonerler de bugün bize destekçi oldu!

Misyonerler bu işe girişmişken,

Biz neden susup oturalım, tartışmayı sürdürmeyelim?

Hele ki bu ilimleri biz İslam âlimleri

Bir zamanlar öğrenmeyi haram saymışken,

Biz bilmezken neden halkın çocukları

Okuyup insan olsun, söz söylemeye başlasın?

Şimdi fırsat varken bir iş görmek gerekir bugün!

Misyonerler de bugün bize destekçi oldu!

Misyonerler, Allah size iyilik versin,

Sizi de bizim gibi iman ehli yapsın,

Çünkü Müslümanların azmasına izin vermediniz,

Yeni okulları Allah kendisi yıksın!

Damını taşını dağıtıp yerle bir etsin!

Bırakın şimdi okul açanlar gidip ağlasın!..

Öğretmenler her yerde işsiz kalsın bugün!
Misyonerler de bugün bize destek çi oldu.

ALTMIŞ YILLIK ÖMRÜM SENDE MAHVOLDU, ERDEBİL!

Altmış yıllık ömrüm sende mahvoldu, Erdebil!
Bir daha seni anarsam namerdim, Erdebil!
Sanırdım ki bütün dünyada İran'dan başka
O samanlıktan daha ferah bir yer yoktur,
Kadın güzelliğinde Fatma,
Tükəzban'dan üstünü yoktur,
Meğer Rusya'da binlerce peri gibi güzel varmış, Erdebil!

Bir daha seni anarsam namerdim, Erdebil!

Ey vatan, senin kadınlarını huri sanırdım,
Derim ki o hurilerin cenneti sensin,

Şimdi hayretler içindeyim bu güzelleri görünce,

Her birinde ayrı bir tat, ayrı bir lezzet var, Erdebil!

Bir daha seni anarsam namerdim, Erdebil!
Şimdi Bakü'deyim — Bakü deme, adeta bir cennet bahçesi,
Özellikle deniz kıyısı: bir Tatar güzeller diyarı,

Her tarafta beyaz tenli kadınlar,
hepsi gül yüzlü,
Tuhaf güzeller, değerli nimetler gibi,
güzel şeyler var, Erdebil!
Bir daha seni anarsam namerdim,
Erdebil!
Benim gibi binlerce Kablacı bir
Sonya'nın âşığı olmuş,
Benim gibi dindar nice kişi bir Rum
kızına tutulmuş,
Benim gibi müminlerin seccadesine
ne olmuş bilinmez,
Kulluk bağını koparıp özgür
olmuşlar, Erdebil!

Bir daha seni anarsam namerdim, Erdebil!

Beş değil, on beş değil — her yere bak, hep "madam":

Evde madam, konakta madam,
balkonda madam, bahçede madam,
Sirkte madam, dükkânda madam,
pasajda madam, bulvarda madam,
Kısacası aklım şaştı, ey feryat figan,
Erdebil!
Bir daha seni anarsam namerdim,
Erdebil!

İRAN HALKINA BAK, VAY DELİKANLI, YİNE BİR GAYRET GÖRÜNÜYOR!

İran halkında, vay delikanlı, yine bir gayret görünüyor!
Yine her köşede yeni bir topluluk görünüyor!
Nereye baksan – bir hareket, bir coşku görünüyor!
Bütün ilerleme sebeplerinden bir iz görünüyor!
Maşallah ki artık bizde de saadet görünüyor!
Gazete okundukça kederli yürekler açılıyor,

Sevindirici haberler görünce keder kaçıyor,

Kalpten, gözden sevinç gözyaşları dökülüyor,

Çünkü her sayfada yeni bir hikâye görünüyor!

Maşallah ki artık bizde de saadet görünüyor!

Eğer gözünü İran'ın işlerine çevirsen,

Özellikle Tahran'daki memleket işlerine,

Âlimlerin fikrine, beylerin isteğine, hanların işlerine,

Her gün yeni bir parti kuran ileri gelenlerin işlerine,

Ne ihanet, ne düşmanlık, ne de suç görünüyor!

Maşallah ki artık bizde de saadet görünüyor!

“İtidal” diye bir grubun adı ortaya çıkınca,

İnsan onun yolundan ve vicdanından sevinir,

Artık İranlıların yanına keder yaklaşamaz,

Adamlar millet için canlarını verecekler,

Çünkü bugün onlarda yeni bir gayret görünüyor!

Maşallah ki artık bizde de saadet görünüyor!

Nice aç bey, nice tok molla, nice semiz kadı,

Meclise girip borç meselesini çözdüler,

Allah böyle olgun adamlardan razı olsun,

Geçmişin işleri artık unutuldu İran'da,

Şimdi İran sanki cennetten bir köşe gibi görünüyor!

Maşallah ki artık bizde de saadet görünüyor!

Gerçi deprem Tebriz'e biraz zarar verdi,
Doğu İran'da da birçok şeyi altüst etti,
Meclis her ne kadar bunlara pek bakmasa da,
Çünkü işler hâlâ bir tür "incelikle" yürütülüyor (!)
Maşallah ki artık bizde de saadet görünüyor!

UYUYORSUN, MOLLA AMCA, HÂLÂ GÜRCÜLERİN İÇİNDE SEN!

Uyuyorsun, molla amca, hâlâ
Gürcülerin içinde sen!
Ne olur artık şu Müslümanlığa da bir gelsene,
Bakü'ye gelip birkaç gün rahat edip dinlensen,
Hacılarla her gece birlikte vakit geçirsen,
Görsen bazı yerlerde ne canlar var, amca!
Ne gizli keyif sürülecek mekânlar var, amca!

Her gün bulvarı dolaşıp gezsen zahmetsizce,

Özellikle akşamüstü bir iki üç saat kalsan,

Orada nice delikanlı, çocuk, kız, kadın görsen –

Hepsi ince belli, ay yüzlü, güzel simalı,

Güzel yüzlü, hoş kokulu, gonca dudaklılar var, amca!

İnsaf et de gör, ne canlar var, amca!

Sanma ki oraya sadece başıboşlar gelir,

Yok yok, orada gezenlerin çoğu "mümin" sayılır,

Senin gibi amcalar, benim gibi dayılar,

Temiz, dindar hacılar, Meşhed görmüşler, kablacı tipler,

Hepsinin alnında secdeden izler var, amca!

Kılık değiştirmiş mersiye okuyanlar var, amca!

Hepsi dualı, hepsi namaz ehli,

Ellerinde uzun tespihler,

Dilimin ucu kurusun, azıcık şüphe etsem bile!

Demiyorum ki kötü yoldalar ya da oğlan peşindeler...

Ama bazı yanlış şüpheler var, amca!

Ne yapayım, bazı şüphelerin zararı var, amca!

Demiyorum ki bunlar bulvara ne niyetle geliyor!..
Belki erkekler başka bir maksatla geliyor!..
Ama şu kadar var: değişik hâllerle geliyorlar,
Kimi kederle gidiyor, kimi dertle geliyor!..
Bilmiyorum bunda ne gizli sırlar var, amca?
Ben söylesem, acaba inanan olur mu, amca?!

BİR DEMET GÜL

İranlı der ki: adalet olsun, hak yerini bulsun;

Osmanlı der ki: millet özgür olsun;

Zahit ne der? – Der ki: karnım doysun,

İranlı da Osmanlı da mahvolsun!

Tüccar ister ki bir ticaret yapsın,

Memur bu yolda hizmet etmeye çalışır,

Ama iş mollaların elinde: vursunlar, talan etsinler,
Yatsınlar kalksınlar, bir de gusül alsınlar.
Dergi, gazete çıkar ki millet okusun,

Her yazısından ibret alsın;

Rusça okumuşlara bu iş ayıp gelir,

Derler ki: bunu bırak, kara halk okusun.

Sanma ki zikir ve secde için

Zahit camiye koşar, sevap kazanmak için;

Dün çaldığı seccadeyi satıp yemiş,

Şimdi de koşar yenisini çalmak için.

AY CAN! AY CAN!..

Bütün gazeteler itibarını kaybetti, ay can, ay can!..

Halkın canı kurtuldu töhmetten, ay can! ay can!..
Zalimlerin gözünden kıl bile çekilmiyordu,
Lanetlilerin sözünden dünyada rezil olmuştuk,
Ah! Ah! Ne iyi oldu, iş kendiliğinden halloldu,
Uğraşmadan kurtulduk zahmetten, ay can! ay can!..
Bütün gazeteler değerini yitirdi, ay can! ay can!..

Sabah rüzgârı, git Molla Kıvam'a müjde ver,

Yazsın, de, Lenkeran'da Molla Selam'a müjde,

Söyle, o da bütün halka duyursun müjdeyi:

Minberde sevinçten oynasınlar, ay can! ay can!..

Bütün gazeteler itibarını kaybetti, ay can! ay can!..

Git Kafkasya'daki kişilere de sevinçle haber ver:

Dergi, gazete kapandı; durma, secdeye kapan!

İster gizlide ister açıkta ne biliyorsan yap,
Artık yazanlar "bid'at" yazmayacak, ay can! ay can!..
Halkın canı kurtuldu töhmetten, ay can! ay can!..
Git Kuba'ya, selam söyle Molla Hacı Baba'ya,
De ki: bütün dergi ve gazeteler hastalığa tutuldu,
Mümin müridlerle birlikte haykırın hep bir ağızdan,
Ümmet her köyden toplansın, ay can! ay can!..

Bütün gazeteler değerini yitirdi, ay can! ay can!..

Yazı yazanlar sustu, fırsat artık sizindir,
Önümüzde oruç var, söz hakkı da sizindir,
Camide minberde lanet etmek de sizindir,
Ölene kadar bu lanetten ayrılmayın, ay can! ay can!..
Bütün gazeteler değerini yitirdi, ay can! ay can!..

KURBAN BAYRAMI

Bayram olunca şanlılar, şöhretliler,

Zenginler, paralılar, milyonerler,

Uzun boylular, göbekliler, sağlıklı olanlar

Kurban keser Halilullah aşkına,

Yoksullar ise dolaşır Allah aşkına.

İki komşu, aynı milletin insanı,

İkisi de aynı peygamberin ümmeti,

Biri kurban keser, etini pişirir,

Bayram eder Halilullah aşkına,

Öteki de sadece bakar Allah aşkına.

Bu komşunun oğlu giyinir, süslenir,

Kravatını takar, salına salına gezer,

Babası da ona bakıp keyiflenir,
Övünür Halilullah aşkına, Elini cebine atmaz Allah aşkına. Görüyor musun bizim Hacı Piri'yi, Etten bir parça bile paylaşmaz, Komşu parmağının kirini yalarken, Hacı yer Halilullah aşkına, Yatar, şişer, kabarır Allah aşkına. Dedim: "Hacı, biraz düşün şu işi, Bir ileriye bir geriye bak,
Ver şu koyunların derisini okula,
İlim öğrenilsin Halilullah aşkına,
Çocukları sevindir Allah aşkına."
Dedi: "Bizde deri vermek âdet değil,

Verirsem hanım bana kızar,

Biz onu hamur teknesi yapmak için saklarız,

Bereket getirir Halilullah aşkına,

Evde tutarız Allah aşkına.”

ZAHİTLERE

Aç dilini, kapat gözünü ey zahit,

Vird oku, ama hiç anlamını kavrama!

Bütün âleme ibretle bakma,

Hakk'ın nurunun tecellisini görme!

Kuru ibadetle, boş zahitlikle

Aşkın sırrını anlayamazsın.

Zahitliği övüp aşkı inkâr etme,

İnsan Mevlasını ancak aşkla bulur.

Kays'a boş yere "deli" deme,

Leyla'nın suretini görmeden.

Köşede yalnız oturma ey adam,

Hakk'ın köşede barındığını sanma.

Eğer maksadın sevgiliyse, gel göstereyim,

Gözün varsa, seyret onu.

Sanata bak, sanatkâra ulaş,

Yaratılışın hikmetini kavra.

Ama sende nerede basiret gözü ki

O güzel yüzü görebilesin?!

Sonunda "Hu" diyerek diyar diyar dolaşırsın,

Zahitliği, seccadeyi terk edersin.

Şairi taklit ederek küfre düşersin,

Kafiyeli şiirler zikredersin.

Ne Olur, Özgürlük Helvası Beni Baştan Çıkarsa

,Ne olur, özgürlük helvası beni baştan çıkarsa,

Bir lokma yesem de "oh!" desem: özgürlük!

Hayra yor, bir rüya gördüm: bir deniz kenarında

Yığılmış kat kat, sıra sıra özgürlükler;

Toplayıp çuvallara dolduruyorlar, sıkıca bağlıyorlar,

Yüklüyorlar, dağlardan bile aşıyor özgürlük yükleri.

Uzun zamandır hevesliydim bu helvaya,

Dedim: dostlar, bana da bir pay verin şu özgürlükten!

Sözüm hoşlarına gitmedi, görevli dedi ki:

"Defol git! Sen kısır elinle hurma koparabilir misin?

Bilmez misin bu güzel şimdi yalnız İran'a mahsustur,

Sen bu güzel özgürlüğe yabancısın!

" Büyük bir umutsuzlukla mahrum kalıp bir kenara çekildim;

Bir gemiye yüklediler sıra sıra özgürlükleri.

Düdük çaldı, gemi yola çıktı, ben bakakaldım,

Özgürlük denizinin kayığı hâlâ

ilerliyordu ki birden direğine kara bir bayrak çekildi,

Üzerinde felaket yazılı bir özgürlük yazısı vardı;

Okuyunca anlaşıldı: kaptan boğulmuş,

Gemi çaresizce denizde kalmış.

Coşkun dalgalar her yandan saldırıyor,

Dalgaları görünce gemiden bir feryat yükseldi:

"Eyvah, özgürlük!" Bu sesle irkilip uyandım, saate baktım,

Gördüm ki hâlâ gece — dedim: ninni, özgürlük!..

Öyle Sanmıştım ki Artık Sabah Olmuş

Öyle sanmıştım ki artık sabah olmuş,

Sabah kuşu gibi bir kez öttüm.

Bir taş vurdu, kanadımı kırdı,

Ötmenin sonucunu o an anladım.

Gökyüzünde baykuşu görünce

Şimdi avluda kısık sesle ötüyorum.

Bir daha vurma bana, ey taş kalpli!

Merhamet et, artık cılız ötüyorum.

Ey yırtıcı kuşlar, korkutmayın beni,

Ben size yuvamı terk ettim!

Siz göklerde uçup dolaşın,

Ben de evin avlusunda gezineyim.

Ağlamayın, ağlamayın, civcivler,

Bir daha ötmem, ötmem artık!

Ötmemek size verdiğim sözdür,

Bir daha konuşmam, merak etmeyin!..

KAYNAKLAR:

1. Azerbaycan Milli Kitabxanası

https://www.millikitabxana.az/

2. Azerbaycan

https://en.wikipedia.org/wiki/Azerbaijan

3. Mirza Ali Ekber Sabir'in

(Tahirzade Mirze Elekber Sabir ')

"hophopname " eseri :

Bakü (Bakı)-2004

Kaynak :Azerbaycan Milli Kitabxanası

L Yayına hazırlayanlar:

Buraxılışa məsul: Eziz Güləliyev

Texniki redaktor: Rövşən Ağayev

Tərtibatçı-rəssam: Nərgiz liyeva

Kompyuter səhifələyicisi: Rəşad Həmidov

Korrektor: Pərinaz Səmədova

Yan ama ses etme, Allah aşkına!
Kan ağla ama konuşma, Allah aşkına!
Doğruyu söylemiş olsan bile,
Söyleme, sus, Allah aşkına!..

— Mirza Ali Ekber Sabir, Hop-Hopname

(Tahirzade Mirze Elekbər)

ŞAİR HAKKINDA

Mirza Ali Ekber Sabir (1862–1911),
(Tahirzade Mirze Elekbər)
Azerbaycan edebiyatının en keskin kalemlerinden, hiciv şiirinin büyük ustasıdır. Şamahı doğumlu bu şair; cehalet, din istismarı, sosyal eşitsizlik ve adaletsizliği mizahın sivri diliyle işlemiştir.

Hayatı boyunca tek bir kitabı basılmadı. Ölümünün ardından 1912'de yayımlanan «Hophopname» kısa sürede Azerbaycan'ın en sevilen yapıtlarından biri hâline geldi.
Bu seçki, onun güçlü sesini bugünün Türkiye Türkçesi'ne taşıma çabasının değerli bir ürünüdür.

KİTAP HAKKINDA

Bu kitap; Azerbaycan Milli Kütüphanesi arşivinden seçilen şiirlerin günümüz Türkiye Türkçesi'ne aktarılmış hâlini sunmaktadır. Sabir'in toplumsal eleştirisi, yüz yılı aşkın bir sürenin ardından bugün de canlılığını korumaktadır.

Azerbaycan Türkçesi'nden Türkiye Türkçesi'ne Çeviri
Mehmet Karabağlı
Araştırmacı-Yazar • İstanbul, 2026